

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
IV-QISM**

Google Scholar

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
IV-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayev vch, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyev vch, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixojaga o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyev vch, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL ENERGIYA SEKTORIDA VENCHUR INVESTITSIYALARINING RIVOJLANISHI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON IMKONIYATLARI	12
Qarajanova Gulnoza Tolliyevna	
MILLIY KOMPANIYALARNI BAYNALMILALLASHUV BOSQICHLARI VA XALQARO KORPORATIV BIRLASHUVLAR (M&A) STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	19
Shokirov Shoxruxmirzo Baxtiyorjon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGINI IQLIM VA EKOLOGIK O'ZGARISHLARGA MOSLASHTIRISHDA SMART TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH METODOLOGIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	23
Mirzataev Salamat Muratbaevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA MEVACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING ISHLAB CHIQRISH VA RENTABELLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	28
Tureev Azizbek Abatovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA QURILISH XIZMATLARINI SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK MODELII.....	32
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA RESURS TEJAMKOR TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	37
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich	
THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL INSURANCE MARKET AND THE LEVEL OF INCLUSIVENESS.....	43
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI AJ KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	51
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI.....	55
Qaraev Anvar Botirovich	
THE IMPACT OF LOYALTY PROGRAMS ON CUSTOMER RETENTION IN ONLINE COSMETICS: A MIXED-METHODS STUDY	61
Toirova Mubina	
IQLIM O'ZGARISHI VA "YASHIL" TRANSFORMATSIYANING JAHON MOLIYA BOZORLARIGA TA'SIRI.....	66
Qo'chqorova Muxlisaxon Ulug'bek qizi	
KICHIK BIZNES RIVOJLANISHIDA RAQAMLI PLATFORMALAR - ELEKTRON TIJORAT SAYTLARI, MARKETPLEYSLAR VA MOBIL ILOVALARNING O'RNI.....	73
Rizayeva Nilufar Oblakulovna	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISHDAGI IQTISODIY SAMARADORLIGI	79
Abdulla Mavlonov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI LOGISTIKASINI RAQAMLASHTIRISH ORQALI BOZOR INFRATUZILMASI SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	82
Komekova Gulzira Sharbaevna	

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К АГРЕГИРОВАНИЮ РАЗРОЗНЕННЫХ ДАННЫХ В ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ	87
Бекматов Акмал Курбонмахматович	
SUG'URTA TASHKIOTLARIDA MHXSGA O'TISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	93
Azamatova G. I.	
O'ZBEKISTON SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNING XARAJAT-FOYDA TAHLILI	98
Omonov Olim Murodullayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	104
Isxakova Sarvar Ayubovna	
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В КРЕДИТНОМ СКОРИНГЕ РОЗНИЧНЫХ ЗАЁМЩИКОВ: ОПЫТ АКБ «КАПИТАЛБАНК» (РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН)	109
Жанайдарова Камола Абаевна	
INVESTITSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA IPO VA KORPORATIV OBLIGATSIYALAR SAMARADORLIGI	115
G'afurov Sherzod Abdvaxob o'g'li	
O'ZBEKISTON TURIZM BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA MARKETING TADQIQOTLARNING AHAMIYATI	120
Usmanova Zumrad Islamovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL VODOROD IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHNING BIZNES VA INVESTITSION MEKANIZMLARI	123
Nuraliyeva Komila Sanaqulovna	
XUFYONA IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA XALQARO TAJRIBALAR TAHLILI: SOLIQ ISLOHOTLARI VA RAQAMLASHTIRISHNING AHAMIYATI	130
Utkirova Jasmina Jasur qizi	
XORIJIY DAVLATLAR AMALIYOTIDA XUSUSIY INVESTITSİYALAR VA AHOLI DAROMADLARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TARTIBGA SOLISH YO'NALISHLARI	135
Salimova Zaxro Sobirjon qizi	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY TAHLILI VA BASHORATI	141
Xakimov D.R.	
ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА НА ЗАНЯТОСТЬ: ОПТИМИЗАЦИЯ И ТРАНСФОРМАЦИЯ РАБОЧИХ МЕСТ	151
Эркинбаева Камила Жавлонбековна	
TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	156
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
HUDUDLARDA TURISTLARGA UMUMIY OVQATLANISH XIZMATLARINI KO'RSATISHNING SAMARALI RIVOJLANISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH: RFEI INDEKSI, KLASSTER MODEL I VA "TASTE UZBEKISTAN" RAQAMLI EKOTIZIMI	162
Maxmadiyeva Charos Xayrullayevna	
SAVDODA MARKETING TADQIQOTLARINING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	171
Jalalova Dildora Jamolovna	
КЛИМАТИЧЕСКОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ В КОНТЕКСТЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	174
Лана Цхай	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARNI MOLIYAVIY HISOBOTDA AKS ETTIRISHNI MASALALARI	181
G'oziyeva Moxira Rustam qizi	

TA'LIM MUASSASALARIDA LIDERLIK SAMARADORLIGINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	189
Yuldashova Yoqutoy	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RAQAMLI KREDITLASHNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI	193
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna	
Abduraxmonov Faridun Firo'z o'g'li	
SANOAT TARMOQLARIDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA KONSEPSIYASINING IQTISODIY VA INSTITUTSIONAL MAZMUNI	199
Mamarasulova Iroda Zafarjon qizi	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРИЯ, ОТРАСЛЕВАЯ СПЕЦИФИКА И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ.....	204
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
ENHANCING GREEN ACCOUNTING IN UZBEKISTAN: COMPARATIVE LESSONS FROM DEVELOPED ECONOMIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	210
Xolmurodova Durdona Otamurod qizi	
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, СОЦИАЛЬНЫЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	218
Саттарова Зухра Илхомовна	
KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING HUDUDIY INVESTITSIYA FAOLLIGIGA TA'SIRI	224
Toirjonov Sardorbek Dilshodjon o'g'li	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNING BANDLIKNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI	229
Mamadaliyev Doniyorbek Shuhratbek o'g'li	
TOSHKENTDA KICHIK BIZNES KORXONALARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI: LOGIT VA PROBIT MODELLARI ASOSIDA EMPIRIK TAHLIL	235
Hasan Ibragimov	
Mannonov Shahzod	
Toshmurod Qulmanov	
MOSLASHUVCHAN MENEJMENT VA UNING SIFAT BOSHQARUVIDAGI O'RNI	242
Ibroximova Zuhra Baxtiyor qizi	
IJTIMOIIY SOHANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI.....	247
Ro'zmetov Kamol Ibodullayevich	
Ibragimov Qayumbek Ikromovich	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI.....	254
Muminov Bekzod Polvonovich	
KORPORATIV AXBOROT TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH KONSEPSIYASINING NAZARIY EVOLYUTSIYASI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR TASNIFI.....	263
Kuchkarov Ulug'bek Tahirovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MINTAQALARIDA EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Abdulatifova Moxinur Alisher qizi	
FIZIKA FANINI SUN'IY INTELLEKT INTEGRATSIYASI ASOSIDA SAMARALI O'QITISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	275
Razzoqov I.D.	
RAQAMLI MEHNAT BOZORLARI VA IQTISODIY BARQARORLIK: O'ZBEKISTON VA QOZOG'ISTON MISOLIDA QIYOSIY TAHLIL	281
Safarova Gulruh Akmal qizi	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ КАТЕГОРИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ И НАУЧНЫЙ	

ПОДХОД К ЕЁ ОПРЕДЕЛЕНИЮ.....	287
Зайналов Ж. Р.	
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O‘RNI.....	293
Xolmatova Mumtozbeqim Alisherxon qizi	
TURISTIK BOZOR KONYUNKTURASINI O‘RGANISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI.....	298
Usmanova Zumrad Islamovna	
PREPARATION OF NUT JAM USING MULBERRY SYRUP BASED ON ITS CONSUMER PROPERTIES.....	302
Pardaev Gayrat Yakhshibaevich	
BUXORO TARIXIY MARKAZIDAGI MEROS OBYEKTLARINING TURISTIK SIG‘IM IMKONIYATLARI.....	306
Tolibova Shaxrizoda	
КОМПЛЕКСНЫЙ НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ОТЧЕТ: ТРАНСФОРМАЦИЯ, ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СТРАХОВОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	314
Махмудов Комолиддин Розметович	
SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT IN DEVELOPING COUNTRIES: THE SYNERGY OF INVESTMENT, AGRICULTURAL TRANSFORMATION, AND ENVIRONMENTAL POLICY.....	319
Kholmukhamedova Feruza	
IQTISODIY BARQARORLIKNI TA‘MINLASHDA EKSPORT OPERATSIYALARINI MOLIYAVIY QO‘LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	324
Mir Axmadova Mariyam Nosir Axmadovna	
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЛИКВИДНОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В РУСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	330
Бауетдинов Мажит Жанызакович	
Жанызакова Шахноза Мажит кызы	
FEATURES AND WAYS OF FURTHER DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY.....	338
Kobilov Alisher	
Majidova Irodahon	
RAQAMLI UNIVERSITET MODELI — BARQAROR OLIY TA‘LIMNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	346
Nazirova Komola Raximjon qizi	
HUDUD EKSPORTINING XOM ASHYOGA BOG‘LIQLIGI: MOLIYAVIY OQIBATLAR VA BARTARAF ETISH YO‘LLARI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	352
Norturayev Mansurbek Obid o‘g‘li	
MOLIYA BOZORINING IQTISODIY O‘SISHDAGI O‘RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	359
Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
Miryunusov Avaz Iqboljon o‘g‘li	
ECONOMIC FOUNDATIONS FOR ENHANCING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM.....	363
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
KORXONA BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	368
Shodmanov Toshtemir Ro‘ziyevich	
INVESTITSIYA FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BOZOR MEKANIZMLARINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI VA ULARNING MILLIY IQTISODIYOTDAGI O‘RNI.....	372
Amonova Nazokat O‘tkurovna	

ЭКОНОМИКА АВТОМАТИЗАЦИИ КАК ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ МЕНЯЮТ СТРУКТУРУ ЗАТРАТ И БИЗНЕС-МОДЕЛИ	378
Ли Д.Э.	
KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA UNI TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIGA TATBIQ ETISH YO'NALISHLARI.....	382
Bozorov Jasurbek Panji o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA AYLANMA MABLAG'LARNI SAMARALI BOSHQARISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	387
Tashxodjajev Abdurasul Abdulmansurovich	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INVESTITSIYA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI: NAZARIY ASOSLAR VA EMPIRIK TAHLIL.....	395
Abdig'aniyeva S.M.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	401
Raxmanov Furqat Temirovich	
BANKLARDA SUG'URTA FAOLIYATINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	407
Isayeva Xolbibibi Boboqulovna	
Ziyatova Sitora Baxtiyor qizi	
BANKLARDA KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASH VA AXBOROT RISKLARINI BOSHQARISH	413
Eshqobilov Ahmad Javliyevich	
MAMLAKAT INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNING O'RNI	418
Kuvanchiyeva Mehriniso Davlatgeldi qizi	
QURITILGAN ORGANIK MEVA MAHSULOTLARI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA EKSPORT MARKETING OPERATORLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISH MEKANIZMI	423
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
КУЛЬТУРНЫЙ ТУРИЗМ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ КАК ДРАЙВЕР ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	428
Саттарова Зухра Ильхамовна	
THE IMPACT OF SMART TOURISM TECHNOLOGIES ON TOURIST SATISFACTION AND REVISIT INTENTION: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN.....	434
Yusubova Mahliyo Ikramovna	
YASHIL IQTISODIYOT, RESURS SAMARADORLIGI, TABIIY KAPITAL, AYLANMA IQTISODIYOT, EKOLOGIK SAMARADORLIK VA INKLYUZIV O'SISH TUSHUNCHALARINING ILMIY EVOLYUTSIYASI TAHLILI.....	441
Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SAMARQAND VILOYATIDA INTERNETALOQA XIZMATLARI KORXONALARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	448
Sattarova Zuxra Iloxomovna	
Qodirov Jalol	
Saidmurodov Sherzod	
Erkinov Jasur	
УЧЁТ ESG-ФАКТОРОВ ПРИ ОЦЕНКЕ КРЕДИТНЫХ РИСКОВ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	454
И. Р. Бердикулова	
INVESTITSIYA MUHITI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MODELLARI VA ULARNI MILLIY IQTISODIYOTGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	458
Boboqulova Mohina G'ofur qizi	

INVESTITSIYA MUHITI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MODELLARI VA ULARNI MILLIY IQTISODIYOTGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI

Boboqulova Mohina G'ofur qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi

O'zbekiston Milliy universiteti

tayanch doktoranti

Annotatsiya. Maqolada investitsiya muhiti raqobatbardoshligini oshirish masalasi xorijiy davlatlar amaliyotini solishtirma tahlil qilish metodi asosida o'rganilgan. Singapur, Irlandiya, Argentina, Xitoy va Birlashgan Arab Amirliklari misolida raqobatbardosh investitsiya muhitini ta'minlashning har bir mamlakatga xos mexanizmlari ochib berilgan. Tadqiqotning empirik asosini to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotga nisbatan sof kirish ko'rsatkichlari tashkil etadi. Mazkur ma'lumotlar investitsiya muhitini miqdoriy va sifat jihatidan baholash imkonini bergan. Xorijiy tajribani o'rganish jarayoni mavjud metodlarni ko'r-ko'rona ko'chirish emas, balki ularni milliy iqtisodiy shart-sharoitlarni inobatga olgan holda moslashtirish tamoyiliga asoslanadi. Maqolada O'zbekiston uchun xorijiy modellarni adaptatsiya qilishning amaliy yo'nalishlari belgilanib, tegishli taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya muhiti, raqobatbardoshlik, xorijiy model, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, institutsional muhit, investitsiya jozibadorligi, milliy iqtisodiyot, adaptatsiya.

Аннотация. В статье на основе метода сравнительного анализа изучен вопрос повышения конкурентоспособности инвестиционной среды с учетом практики зарубежных стран. На примере Сингапура, Ирландии, Аргентины, Китая и Объединенных Арабских Эмиратов раскрыты специфические для каждой страны механизмы обеспечения конкурентоспособной инвестиционной среды. Эмпирическую основу исследования составляют показатели чистого притока прямых иностранных инвестиций по отношению к валовому внутреннему продукту. Данные показатели позволили оценить инвестиционную среду с количественной и качественной точек зрения. Изучение зарубежного опыта основывается не на механическом заимствовании существующих методов, а на принципе их адаптации с учетом национальных экономических условий. В статье определены практические направления адаптации зарубежных моделей для Узбекистана, а также разработаны соответствующие предложения и рекомендации.

Ключевые слова: инвестиционная среда, конкурентоспособность, зарубежная модель, прямые иностранные инвестиции, институциональная среда, инвестиционная привлекательность, национальная экономика, адаптация.

Abstract. The article examines the issue of increasing the competitiveness of the investment environment based on a comparative analysis of foreign countries' practices. Using the examples of Singapore, Ireland, Argentina, China, and the United Arab Emirates, the study reveals country-specific mechanisms for ensuring a competitive investment environment. The empirical basis of the research consists of indicators of net inflows of foreign direct investment as a percentage of gross domestic product. These data made it possible to assess the investment environment from both quantitative and qualitative perspectives. The study of foreign experience is based not on the mechanical copying of existing methods, but on the principle of adapting them to national economic conditions. The article identifies practical directions for adapting foreign models to Uzbekistan and develops relevant proposals and recommendations.

Keywords: investment environment, competitiveness, foreign model, foreign direct investment, institutional environment, investment attractiveness, national economy, adaptation.

KIRISH

Ilm-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida iqtisodiy barqarorlikka erishish tobora dolzarb va ko'p qirrali masalaga aylanmoqda. Global kapital bozorlarida raqobat kuchayib borayotgan hozirgi davrda har bir davlat o'z iqtisodiyotining barcha tarmoqlariga investitsiya oqimini jalb etishni strategik zarurat sifatida baholamoqda. Bu esa investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirish hamda raqobatbardosh investitsiya muhitini shakllantirishni zamonaviy iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biriga aylantirmoqda.

Ayni shunday sharoitda O'zbekiston rivojlanayotgan iqtisodiyotlar orasida o'z raqobatbardosh mavqeini yanada mustahkamlash maqsadida xorijiy davlatlarning investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha sinalgan modellarini o'rganishga alohida e'tibor qaratmoqda. Investitsiya muhiti raqobatbardoshligini oshirishda yuqori natijalarga erishgan mamlakatlarning siyosiy-iqtisodiy modellarini chuqur va qiyosiy tahlil qilish, ularning samarali jihatlari milliy shart-sharoitlarga moslashtirish barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning ilmiy asoslangan yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi.

Tadqiqotning maqsadi investitsiya muhiti raqobatbardoshligini ta'minlashning yetakchi xorijiy modellarini qiyosiy tahlil qilish hamda ularning muvaffaqiyat omillarini O'zbekiston milliy iqtisodiyotiga moslashtirish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: investitsiya muhiti raqobatbardoshligini baholashning zamonaviy xalqaro metodologiyalarini umumlashtirish; yetakchi mamlakatlar tajribasini qiyosiy va empirik jihatdan tahlil qilish; xorijiy modellarni milliy iqtisodiyotga moslashtirishning ustuvor yo'nalishlarini ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda xorijiy modellar yagona mezonlar tizimi asosida tizimlashtirilib, ularni to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish emas, balki milliy iqtisodiyot xususiyatlaridan kelib chiqqan holda tanlab moslashtirish konsepsiyasi taklif etilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tajriba asosida investitsiya muhiti raqobatbardoshligini oshirish masalasi bir qator olimlarning ilmiy ishlarida o'rganilgan. V.V. Pobirchenko va Ye.A. Shutaeva maxsus iqtisodiy zonalar, soliq imtiyozlari hamda investorlar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini tahlil qilgan [8]. D.S. Salaev Malayziya va Birlashgan Arab Amirliklari tajribasini o'rganib, erkin iqtisodiy zonalar hamda moslashuvchan soliq tizimi O'zbekiston uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini asoslagan [9]. G.K. Maygojina esa investitsiyaviy iqlimga ta'sir etuvchi omillarni Global innovatsion indeks asosida qiyosiy tahlil qilib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqqan [10].

Empirik tadqiqotlar institutlar sifatining to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimiga ta'sirini tasdiqlaydi. Xususan, A. Benassy-Quere, M. Coupet va T. Mayer 52 ta mamlakat ma'lumotlari asosida institutlar sifati yalpi ichki mahsulot darajasidan mustaqil ravishda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslagan [1]. M. Habib va L. Zurawicki korrupsiya investitsiya oqimini sezilarli darajada kamaytirishini aniqlagan [4]. E. Asiedu rivojlanayotgan mamlakatlarga investitsiya jalb etishda makroiqtisodiy barqarorlik va infratuzilmaning muhim rolini ko'rsatib bergan [6]. C. Daude va E. Stein esa boshqaruv sifati hamda huquq ustuvorligining investitsiya muhitini yaxshilashdagi ahamiyatini asoslagan [7].

Yuqorida qayd etilgan adabiyotlarda investitsiya muhitining alohida omillari yetarlicha o'rganilgan. Shu bilan birga, turli mamlakatlarning yaxlit investitsiya modellari yagona mezonlar asosida qiyoslanishi hamda ularni o'tish iqtisodiyoti sharoitidagi milliy iqtisodiyotga moslashtirish masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, abstraksiyadan konkretlikka o'tish hamda deskriptiv statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Xorijiy modellarni baholashda ularning samaradorligini aks ettiruvchi xalqaro reyting va indekslar, shuningdek, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar dinamikasi ko'rsatkichlari asos qilib olindi.

Xorijiy tajribani tahlil qilishda Singapur, Irlandiya, Xitoy, Argentina va Birlashgan Arab Amirliklari tadqiqot obyekti sifatida tanlab olindi. Mamlakatlarni tanlash jarayoni to'rtta metodologik mezon asoslandi. Birinchidan, investitsiya muhiti ko'rsatkichlari bo'yicha ijobiy natijalarga erishgan mamlakatlarga ustuvorlik berildi hamda islohotlar samaradorligi asosiy o'lchov sifatida qabul qilindi. Ikkinchidan, iqtisodiyot ko'lami va tarkibiy xilma-xilligi inobatga olindi. Jumladan, Irlandiya va Singapur kabi kichik ochiq iqtisodiyotlar bilan bir qatorda Argentina hamda Birlashgan Arab Amirliklari kabi yirik rivojlanayotgan mamlakatlar ham tahlilga kiritildi.

Uchinchidan, O'zbekiston bilan taqqoslash imkoniyati muhim mezon sifatida belgilandi. O'tish iqtisodiyotiga xos jihatlari, institutsional islohotlar bosqichi hamda mintaqaviy raqobat muhitidagi o'xshashliklar ushbu tanlovda asosiy yo'naltiruvchi omillar sifatida xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy adabiyotlarda investitsiya muhiti raqobatbardoshligini baholash masalasida yagona metodologik yondashuv hali to'liq shakllanmagan. Amaliyotda ushbu jarayonni baholashda turli xil va bir-biridan farqlanuvchi konseptual modellardan keng foydalaniladi. Umuman olganda, investitsiya muhiti raqobatbardoshligi deganda mamlakatning boshqa davlatlarga nisbatan investorlar uchun qulayroq va jozibadorroq shart-sharoitlarni yaratish hamda ularni barqaror saqlab turish qobiliyati tushuniladi. Investitsiya muhiti raqobatbardoshligi

institutsional barqarorlik, huquqiy himoya, soliq yukining maqbulligi, infratuzilma rivoji, inson kapitali va iqtisodiy ochiqlik kabi omillar uyg'unligida namoyon bo'ladi.

Xalqaro amaliyotda investitsiya muhitini baholashning bir necha reyting tizimlari mavjud bo'lib, ularning har biri mamlakatlar investitsiya muhitiga o'ziga xos metodologik yondashuvlar asosida baho beradi. Jahon iqtisodiy forumining Global raqobatbardoshlik indeksi institutlar, infratuzilma, makroiqtisodiy barqarorlik va innovatsion salohiyat kabi ustunlar orqali mamlakatlar raqobatbardoshligini baholaydi. "Heritage Foundation"ning Iqtisodiy erkinlik indeksi esa mulk huquqlari, soliq yuki va tartibga solish samaradorligi kabi mezonlar asosida iqtisodiy erkinlik darajasini o'Ichaydi. 2024-yilda Jahon banki ko'p yillar davomida amalda bo'lgan Doing Business loyihasi o'rniga yangi Business Ready (B-READY) metodologiyasini joriy etdi. Ushbu tizim biznes va investitsiya muhitini tartibga solish bazasi, davlat xizmatlari, amaliy samaradorlik hamda biznes hayoti sikli bilan bog'liq o'nta mavzu bo'yicha baholaydi.

Singapur investitsiya muhitini institutsional islohotlar orqali shakllantirishning xalqaro miqyosda tan olingan namunalardan biriga aylangan. Kuzatuv davri davomida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar kirimi yalpi ichki mahsulotga nisbatan 17–33 % oralg'ida barqaror saqlangan. Bu ko'rsatkich tasodifiy afzalliklar natijasi emas, balki puxta shakllantirilgan institutsional tizim samarasi sifatida baholanadi. Singapur modelining asosi uchta ustunga tayanadi: korrupsiyaning tizimli cheklanishi, prognoz qilinadigan huquqiy muhit hamda ma'muriy to'siqlarni minimallashtiruvchi mexanizmlar. Korporativ soliq yukining maqbullashtirilishi ma'muriy tartiblarni tizimli soddalashtirish bilan uyg'unlashib, investitsiya jarayonlari samaradorligini oshirishga zamin yaratgan. UNCTAD WIR (2024) ma'lumotlariga ko'ra, Singapur raqamli davlat boshqaruvi vositalarini investitsiya jalb etish tizimiga integratsiya qilgan ilk mamlakatlardan biri hisoblanadi [2]. Singapur tajribasining metodologik mohiyati shundan iboratki, soliq imtiyozlari institutsional sifatning o'rnini bosmagan, aksincha, unga tayangan holda samarali natija bergan.

Irlandiya xalqaro investitsiyalarni jalb etish amaliyotida soliq raqobatbardoshligiga asoslangan model sifatida alohida o'rin egallaydi. 1990-yillardan boshlab qo'llanilib kelinayotgan 12,5 % lik korporativ soliq stavkasi AQSh va Yevropaning yirik transmilliy korporatsiyalarini, avvalo, IT va farmatsevtika sohasidagi kompaniyalarni mamlakatga jalb etishning muhim vositasiga aylangan. Natijada 2015-yilda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotga nisbati 74,82 % ga ko'tarilgan. Shu bilan birga, vaqt o'tishi bilan ushbu modelning tizimli jihatlari yanada chuqur tahlil qilina boshladi. 2022–2023-yillarda mazkur ko'rsatkich keskin pasayib, mos ravishda -6,49 % va -24,67 % ni tashkil etdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, bunday tebranishlar ko'proq iqtisodiyotdagi real ishlab chiqarish o'zgarishlari bilan emas, balki transmilliy korporatsiyalarning soliq majburiyatlarini optimallashtirish strategiyalari bilan bog'liq. Shu bilan birga, 2023-yilda korporativ soliq tushumining 56 % i atigi o'nta yirik korporativ guruh hisobiga shakllangani moliyaviy tizimda yuqori konsentratsiya mavjudligini ko'rsatadi [5]. Irlandiya tajribasi shundan dalolat beradiki, soliq imtiyozlariga asoslangan raqobatbardoshlik strategiyasi institutsional barqarorlik, iqtisodiy diversifikatsiya va real sektor bilan uyg'unlashgan taqdiridagina uzoq muddatli samaradorlikni ta'minlaydi (1-jadval).

1-jadval

Investitsiya muhiti raqobatbardoshligini ta'minlashning xorijiy modellar solishtirma tahlili[2]¹

Model	Asosiy mexanizm va kalit institut	Erishilgan natija	E'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar
Singapur	Institutsional samaradorlik, huquq ustuvorligi; EDB	Jahon darajasidagi biznes muhiti va yuqori TTXI oqimi shakllangan	Kuchli davlat boshqaruvi va yuqori kadrlar salohiyatini talab qiladi
Irlandiya	Past korporativ soliq stavkasi, malakali kadrlar; IDA Ireland	Texnologiya va farmatsevtika sohasida yirik TMKlar jalb etilgan	Global soliq islohotlari, xususan, minimal soliq mexanizmi ta'siriga bog'liq
Xitoy	Erkin iqtisodiy zonalar, bosqichma-bosqich liberallashtirish	Yirik ishlab chiqarish va eksportga yo'naltirilgan investitsiyalar jalb etilgan	Yirik ichki bozor va davlat resurslaridan samarali foydalanishga tayanadi
Birlashgan Arab Amirliklari (BAA)	Erkin zonalar, 100 % egalik huquqi, logistika infratuzilmasi va diversifikatsiya siyosati	Xizmatlar, savdo va logistika sohasida TTXI markaziga aylangan	Kapital sig'imi yuqori bo'lgan infratuzilmaga katta sarmoya talab etiladi
Argentina	Imtiyozli soliq rejimi, ikki tomonlama investitsiya shartnomalari, liberal investitsiya tartibi; Investitsiyalarni jalb etish milliy boshqarmasi	Keng shartnomaviy baza va liberal investitsiya rejimi shakllantirilgan	Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash natijadorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega

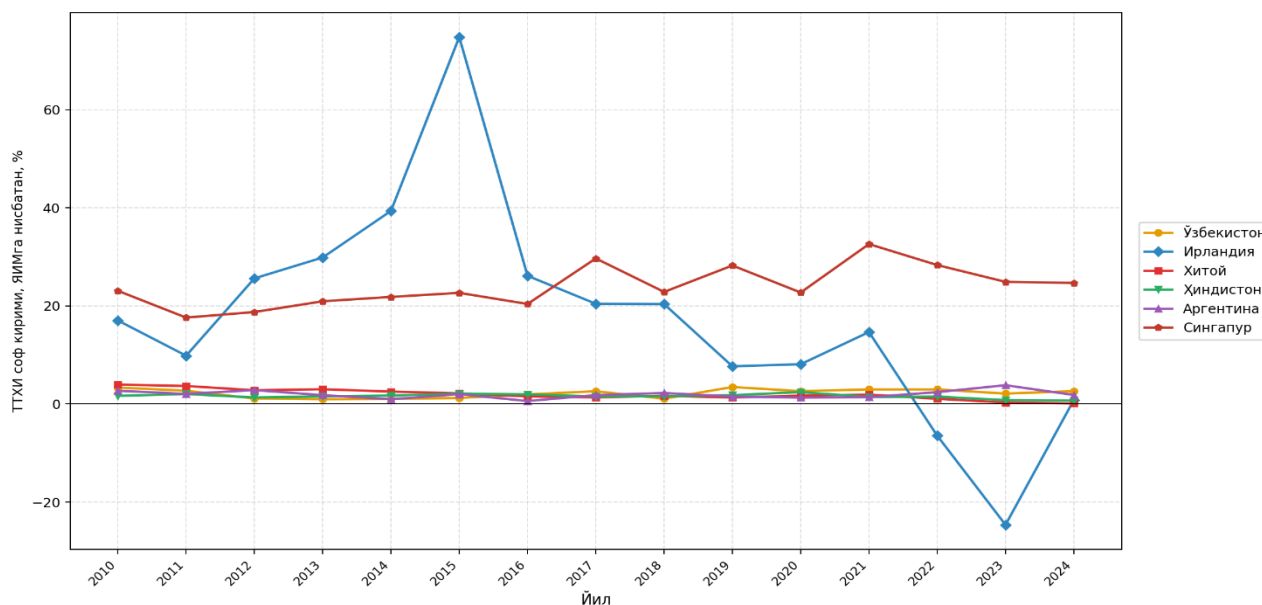
1 Muallif tomonidan yaratilgan.

Xitoy tajribasi investitsiya muhitini shakllantirishda davlat rahbarligidagi strategik yondashuvning o'ziga xos namunasini ifodalaydi. Shenchjen maxsus iqtisodiy zonasi (MIZ) lokal islohotlardan umumiy iqtisodiy o'zgarishlarga o'tishning klassik misoli sifatida e'tirof etiladi. 2007-yilga kelib, maxsus iqtisodiy zonalar Xitoy yalpi ichki mahsulotining 22 % ini, xorijiy investitsiyalar kirimining 46 % ini va eksport hajmining 60 % ini ta'minlagan hamda 30 milliondan ortiq ish o'rni yaratilishiga xizmat qilgan [11].

Biroq 1-rasm ma'lumotlariga ko'ra, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotga nisbati 2010-yildagi 3,94 % dan 2024-yilda 0,10 % gacha pasaygan. Ushbu dinamika global qiymat zanjirlarining qayta shakllanishi hamda geoiqtisodiy va geosiyosiy omillar ta'sirini aks ettiradi. Shu bilan birga, maxsus iqtisodiy zonalar doirasidagi o'sish natijalarini atrof hududlarga kengroq yoyish, ularning mahalliy iqtisodiyot bilan uzviy integratsiyasini kuchaytirish muhim ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda [12]. Mazkur tajriba shuni ko'rsatadiki, MIZ mexanizmi infratuzilma, institutsional salohiyat va mehnat resurslari malakasi bilan uyg'un rivojlangan taqdirdagina strategik jihatdan kutilgan natijalarga erishish mumkin (1-rasm).

ТТХИ соф кирими динамикаси (ЯИМга нисбатан, %), 2010–2024 йил.

1-rasm. Mamlakatlarga TTXI sof kirimi dinamikasi (YalMga nisbatan, %) [1].

Argentina tajribasi investitsiya muhitini raqobatbardosh qilishga qaratilgan chora-tadbirlar mustahkam makroiqtisodiy zamin bilan uyg'unlashgan taqdirdagina kutilgan samarani berishini ko'rsatadi. Mamlakat hukumati investorlarni jalb etish maqsadida bir qator tizimli choralarni amalga oshirgan. Xususan, avtomobil sektoriga nisbatan imtiyozli soliq rejimi joriy etilgan, 60 dan ortiq mamlakat bilan ikki tomonlama investitsiya shartnomalari imzolangan, qo'sh soliqqa tortishning oldini olish bo'yicha 18 ta shartnoma tuzilgan, Investitsiyalarni jalb etish milliy boshqarmasi tashkil etilgan hamda xorijiy investorlar uchun liberal investitsiya rejimi shakllantirilgan. Ushbu rejim doirasida mulkka to'liq egalik qilish huquqi va oldindan ruxsat olmasdan investitsiya kiritish imkoniyati ta'minlangan. Shu bilan birga, makroiqtisodiy barqarorlikni yanada mustahkamlash investitsiyalarni jalb etishda izchil va barqaror natijalarga erishishning muhim omili hisoblanadi. 1-rasm ma'lumotlariga ko'ra, 2018–2020-yillardagi pasayish davridan so'ng 2021-yilda mamlakatga kirgan investitsiyalar hajmi yalpi ichki mahsulotga nisbatan 10,3 % gacha oshgani investitsion faollikning tiklanish tendensiyasini namoyon etdi. Shu bilan birga, kapital harakatini tartibga solish choralari, inflyatsion bosim, budjet taqchilligini moliyalashtirish mexanizmlari hamda aholining ijtimoiy-iqtisodiy holati investitsiya muhitini yanada barqaror rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Argentina tajribasi shuni tasdiqlaydiki, soliq imtiyozlari va institutsional islohotlar makroiqtisodiy barqarorlik bilan uyg'un amalga oshirilganda investitsiya muhitining raqobatbardoshligini oshirishga samarali xizmat qiladi.

Birlashgan Arab Amirliklari tajribasi moliya tizimi, zamonaviy infratuzilma va kapital erkinligini bir vaqtda rivojlantirish orqali investitsiya muhitini tizimli shakllantirishning zamonaviy namunasi sifatida e'tirof etiladi. 2024-yilda FATF tomonidan mamlakatning "kuzatuv ro'yxati"dan chiqarilishi ikki yillik keng ko'lami moliyaviy sog'lomlashtirish choralarning natijasi bo'lib, xorijiy investorlar uchun moliyaviy ishonchni sezilarli darajada oshirdi [3]. Norezident investorlar uchun liberal mulkchilik rejimi, transfer narxlash va foyda repatriatsiyasiga

cheklovsiz ruxsat berilishi, shuningdek, “Jebel Ali” erkin iqtisodiy zonasi infratuzilmasi Birlashgan Arab Amirliklarining mintaqaviy investitsiya markazi sifatidagi mavqeini yanada mustahkamladi. Rodriking “mutanosiblik” konsepsiyasi nuqtayi nazaridan, Birlashgan Arab Amirliklari tajribasi moliya, infratuzilma va kapital erkinligi bloklarining sinergik rivojlanishi raqobatbardoshlikni alohida islohotlar yig’indisidan sifat jihatidan yuqori bosqichga olib chiqishini amaliy jihatdan tasdiqlaydi [13]. Shu bilan birga, uglevodorodlarga tuzilmaviy bog’liqlikni bosqichma-bosqich kamaytirish va iqtisodiy diversifikatsiyani yanada chuqurlashtirish uzoq muddatli barqarorlikni mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Jahon banki ma’lumotlaridan kelib chiqib, 1-rasmda tasvirlanganidek, O‘zbekistonda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning yalpi ichki mahsulotga nisbatan sof kirimi uzoq muddatli tarixiy o‘rtacha ko‘rsatkichda taxminan 1,5 % atrofida shakllangan. Ushbu ko‘rsatkich 2019-yilda eng yuqori nuqtaga, ya’ni 3,44 % ga yetgan, keyinchalik esa 2023-yilda 2,1 % va 2024-yilda 2,6 % oraliqida barqarorlashgan. Mazkur natija jahon o‘rtacha ko‘rsatkichidan, ya’ni taxminan 3–4 % darajasidan past bo‘lib, investitsiyalarni jalb etishda “sezilarli muvaffaqiyat” mezonini sifatida qaraladigan 5–6 % chegarasiga hali yetmagan. Shu bilan birga, 2017-yildan boshlangan keng ko‘lamli islohotlar investitsiya muhitini institutsional jihatdan tubdan yangilashga xizmat qildi. Jumladan, valyuta rejimi liberallashtirildi, dual kurs amaliyoti bartaraf etildi, foydani erkin repatriatsiya qilish imkoniyati yaratildi, eksport tushumini majburiy sotish talabi bekor qilindi hamda “elektron hukumat” xizmatlari kengaytirildi [14].

Hozirgi kunda O‘zbekistonda olib borilayotgan islohotlar yuqorida tahlil qilingan xorijiy modellarning bir necha muhim elementlarini o‘zida mujassamlashtiradi. Xususan, institutsional va huquqiy bazani mustahkamlash Singapur tajribasiga, IT Parklarda qo‘shilgan qiymat solig‘i va foyda solig‘idan ozod etish kabi soliq imtiyozlari hamda erkin zonalar tizimi Irlandiya, Xitoy va Birlashgan Arab Amirliklari tajribalariga, raqamli davlat xizmatlarini joriy etish esa Singapur modeliga yaqin yondashuv sifatida baholanishi mumkin.

Yuqoridagi tahlilga asoslanib, xorijiy modellarni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirishda bir necha ustuvor islohot yo‘nalishlariga e’tibor qaratish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, institutsional islohotlar doirasida investorlar huquqlarini mustaqil sud tizimi va xalqaro arbitraj, jumladan, ICSID mexanizmlari orqali himoya qilish, investitsiya kafolatlarini qonun darajasida mustahkamlash hamda investitsiya siyosatining izchilligi va prognozlligini ta’minlash zarur. Bunda islohotlar ketma-ketligiga rioya etish, ya’ni avvalo institutsional va huquqiy bazani mustahkamlash, keyinchalik soliq va ma’muriy rag‘batlantirish choralarini aynan shu poydevor asosida rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv Singapur tajribasining asosiy institutsional jihatlarini milliy sharoitga moslashtirish imkonini beradi.

Soliq-rag‘batlantirish yo‘nalishida imtiyozlarni tarmoqlar va hududlar kesimida maqsadli, shaffof hamda prognoz qilish oson bo‘lgan tartibda qo‘llash lozim. Bunda soliq imtiyozlari raqobatbardoshlikning yagona ustuni sifatida emas, balki institutsional barqarorlik va real sektor rivojini qo‘llab-quvvatlovchi qo‘shimcha vosita sifatida qaralishi kerak. Irlandiya tajribasidan kelib chiqib, imtiyozlarni global soliq standartlariga moslashtirish, investorlar tarkibining haddan tashqari konsentratsiyasiga yo‘l qo‘ymaslik hamda yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlarga ustuvorlik berish muhim hisoblanadi.

Hududiy rivojlanish yo‘nalishida erkin iqtisodiy zonalar samaradorligini oshirish, ularni eksport faoliyati va global qiymat zanjirlariga chuqur integratsiyalash, norezident investorlar uchun to‘liq egalik huquqi hamda foyda repatriatsiyasi erkinligini kafolatlash maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, “anklav effekti”ning oldini olish uchun erkin iqtisodiy zonalarini atrof hududlar iqtisodiyoti, infratuzilma tizimi va mahalliy mehnat bozori bilan uzviy bog‘lash zarur. Xitoy va Birlashgan Arab Amirliklari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, moliya, infratuzilma va kapital erkinligi bloklari bir vaqtda rivojlantirilgandagina hududiy investitsiya siyosati yuqori natija beradi.

Raqamli boshqaruv ustuvor yo‘nalishida investitsiya jarayonlarini to‘liq raqamlashtirish, “yagona darcha” tizimini yanada rivojlantirish, ma’muriy to‘siqlar va korrupsiya omillarini kamaytirish muhim ahamiyatga ega. Raqamli hukumat vositalarini investitsiya jalb etish jarayonining tezlashtiruvchisi hamda institutsional shaffoflikni kuchaytirish mexanizmi sifatida joriy etish Singapur tajribasini O‘zbekiston sharoitiga moslashtirishning amaliy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Inson kapitali yo‘nalishida investorlar talabiga mos malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish, oliy ta’lim va kasb-hunar dasturlarini ustuvor investitsiya tarmoqlari, jumladan, IT, farmatsevtika va yuqori texnologik ishlab chiqarish ehtiyojlariga muvofiqlashtirish lozim. Singapur va Birlashgan Arab Amirliklari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, institutsional hamda infratuzilmaviy islohotlar yetarli inson kapitali bilan uyg‘unlashgandagina barqaror va yuqori samaradorlikka erishadi.

Makroiqtisodiy barqarorlik yo‘nalishida past va prognoz qilinadigan inflyatsiyani ta’minlash, budjet intizomini mustahkamlash hamda valyuta barqarorligini saqlash investitsiya iqlimi uchun ishonchli makroiqtisodiy zamin yaratadi. Argentina tajribasi soliq imtiyozlari va institutsional islohotlar makroiqtisodiy barqarorlikdan ajratilgan holda amalga oshirilganda kutilgan natijani bermasligini ko‘rsatadi. Shu bois ushbu yo‘nalish qolgan barcha islohot yo‘nalishlarining samaradorligini ta’minlovchi asosiy shart sifatida qaralishi lozim.

Umuman olganda, xorijiy modellarni O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish alohida chora-tadbirlarni ko‘chirish emas, balki ularni o‘zaro bog‘liq yagona mexanizm sifatida shakllantirishni talab etadi. Investitsiya

muhiti raqobatbardoshligi alohida qarorlar yoki imtiyozlar hisobiga emas, balki institutsional barqarorlik, fiskal rag'batlantirish, hududiy rivojlanish, raqamli boshqaruv, inson kapitali va makroiqtisodiy barqarorlikning o'zaro mutanosibliigi orqali ta'minlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot investitsiya muhiti raqobatbardoshligini ta'minlashning xorijiy modellari o'rtasida tuzilmaviy farqlar mavjud bo'lsa-da, ularning muvaffaqiyatini belgilovchi umumiy omillar mavjudligini ko'rsatdi. Xususan, institutsional barqarorlik, huquqiy himoya kafolatlari, investitsiya siyosatining izchilligi, zamonaviy infratuzilma va malakali inson kapitali raqobatbardosh investitsiya muhitini shakllantirishning asosiy shartlari sifatida namoyon bo'ladi. Empirik tahlil ushbu omillarning amaliy ahamiyatini tasdiqladi. Jumladan, barqaror institutsional tizimga ega Singapur to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sof kirimi bo'yicha yuqori va izchil ko'rsatkichlarni saqlab kelgan bo'lsa, Irlandiya tajribasi soliq imtiyozlariga asoslangan investitsiya oqimlarining tashqi omillarga sezgirligini ko'rsatdi.

Xorijiy modellarni O'zbekiston sharoitiga tatbiq etishda mamlakatning milliy xususiyatlarini inobatga olgan holda islohot yo'nalishlarini tanlab moslashtirish tamoyiliga rioya etish zarur. Empirik natijalar O'zbekistonning yalpi ichki mahsulotga nisbatan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ko'rsatkichi ayrim mamlakatlarga nisbatan yuqori ekanini ko'rsatgan bo'lsa-da, ushbu ko'rsatkichning izchil o'sish trayektoriyasiga chiqishi hali to'liq ta'minlanmagan. Shu bois institutsional, soliq-raq'batlantirish, hududiy rivojlanish, raqamli boshqaruv va inson kapitali yo'nalishlaridagi islohotlarni yaxlit siyosat tizimi sifatida amalga oshirish investitsiya muhiti raqobatbardoshligini barqaror oshirish hamda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish samaradorligini mustahkamlash imkonini beradi.

Tadqiqot natijalarining nazariy ahamiyati xorijiy modellarni yagona mezonlar asosida tizimlashtirish va ularni milliy iqtisodiyotga moslashtirish konsepsiyasini asoslashda namoyon bo'ladi. Amaliy ahamiyati esa milliy investitsiya siyosatini takomillashtirish bo'yicha aniq taklif va tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berishi bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Benassy-Quere, A., Coupet, M., & Mayer, T. (2005). Institutional Determinants of Foreign Direct Investment. CEPII Working Paper. 28 p. URL: https://www.cepii.fr/PDF_PUB/wp/2005/wp2005-05.pdf.
2. UNCTAD. (2024). World Investment Report 2024: Investment Facilitation and Digital Government. United Nations. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024>.
3. U.S. Department of State. (2024). 2024 Investment Climate Statements: United Arab Emirates. URL: <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/uae>.
4. Habib, M., & Zurawicki, L. (2002). Corruption and Foreign Direct Investment. *Journal of International Business Studies*, 33, 291–307.
5. Cronin, B. Corporation Tax Revenue Concentration in Ireland. Irish Fiscal Advisory Council Working Paper.
6. Asiedu, E. (2002). On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different? *World Development*, 30(1), 107–119.
7. Daude, C., & Stein, E. (2007). The Quality of Institutions and Foreign Direct Investment. *Economics & Politics*, 19(3), 317–344.
8. Pobirchenko, V. V., & Shutaeva, Ye. A. Investitsionnaya privilekatelnost stran s perekhodnoy ekonomikoy: mezhdunarodnyy opyt i uroki dlya Tsentralnoy Azii. *Voprosy ekonomiki*, 45–61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-zarubezhnyh-stran-v-sfere-privlecheniya-pryamyh-inostrannyh-investitsiy-vozmozhnosti-benchmarkinga-dlya-rossii/viewer>.
9. Salayev, D. S. Qulay investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xorij tajribasi. *International Scientific Journal of Biruni*, 215-bet.
10. Maygojina, G. K. Qozog'iston investitsiya muhitini yaxshilashni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish masalalari. *Yevraziya iqtisodiy jurnali*, 112–128.
11. Zeng, D. Z. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 5583.
12. Zeng, D. Z. What Determines the Heterogeneous Performance of Special Economic Zones? Evidence from Sub-Saharan Africa. *Global Policy*, 13(4), 495–506. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13054>.
13. Rodrik, D. Industrial Policy for the Twenty-First Century. UNIDO Working Paper. <https://doi.org/10.2139/ssrn.617544>.
14. OECD. (2025). Roadmap for Sustainable Investment Policy Reforms in Uzbekistan. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/11/roadmap-for-sustainable-investment-policy-reforms-in-uzbekistan_68204584.html.
15. Uroven inflyatsii v Argentine po godam: grafik i tablitsa.
16. Rasm muallif tomonidan Jahon bankining "Foreign Direct Investment, Net Inflows (% of GDP)" ma'lumotlari asosida tuzildi.
17. Jadval muallif tomonidan tuzildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>